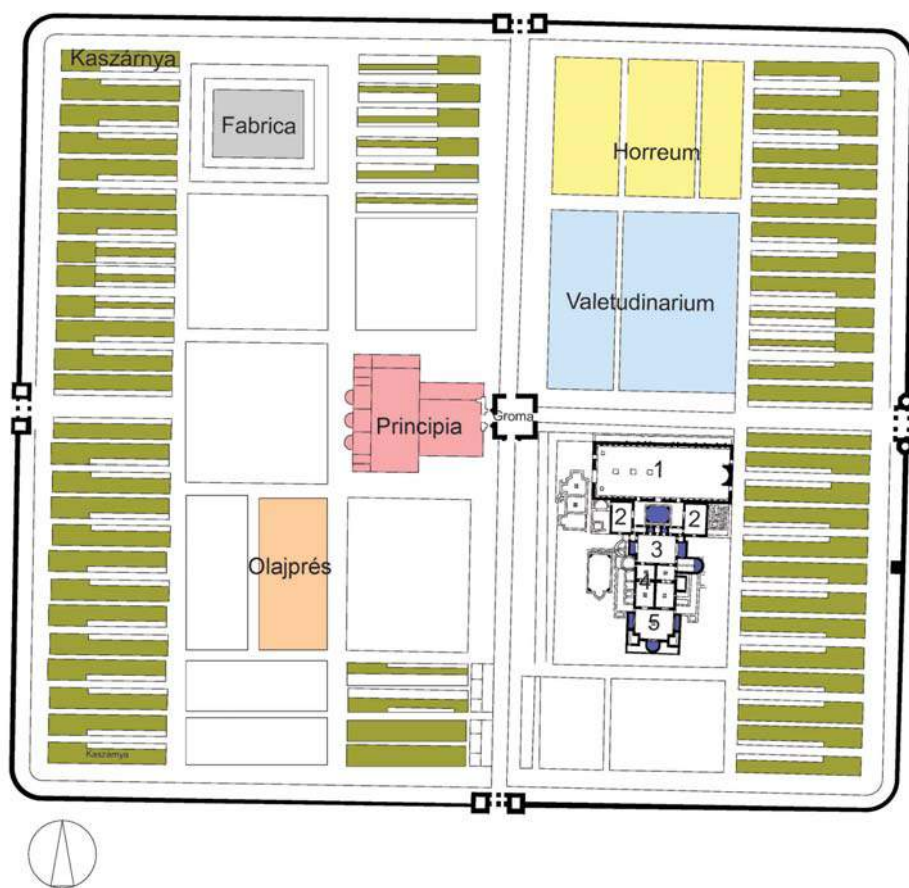

1900 ÉVES ADÓSSÁG

A Flórián téri Thermæ Maiores és a Pacsirta kapu állapotáról

Az aquincumi segédcsoport tábora
a 2. századi állapot szerint
1. Palestra, 2. Apoditerion,
3. Frigidarium, 4. Tepidarium,
5. Caldarium

A Flórián téri közúti fölüljáró alatt műemlékként bemutatott fürdőegyüttes a Traianus uralkodása idején (98–117) az Aquincum területén létesült első kőtábor maradványaihoz tartozik. A bemutatást a hetvenes évek végén, a környék közúthálózatának rendezésekor, az Árpád-híd kiszélesítésével egy időben építették meg. A Thermæ Maiores néven ismert katonai fürdő már a 18. század vége óta ismert.* Első helyiségének megtalálása Schönviesner István nevéhez kötődik, aki az első, szakmailag is nagyra értékelhető régészeti ásatást végezte az Aquincum területén. Beazonosította a tábor építő II.

Legio Adiutrix csapattestet és a megtalált helyiségek funkcióját is. A lelet jelentőségét még a császári udvar is értékelte, és Mária Terézia rendelkezésére a hideg vizes medence fölé védőépületet emeltek. A hazai műemlékvédelem történetét tulajdonképpen ennek a fából ácsolt építménynek a létrejöttétől számíthatjuk.

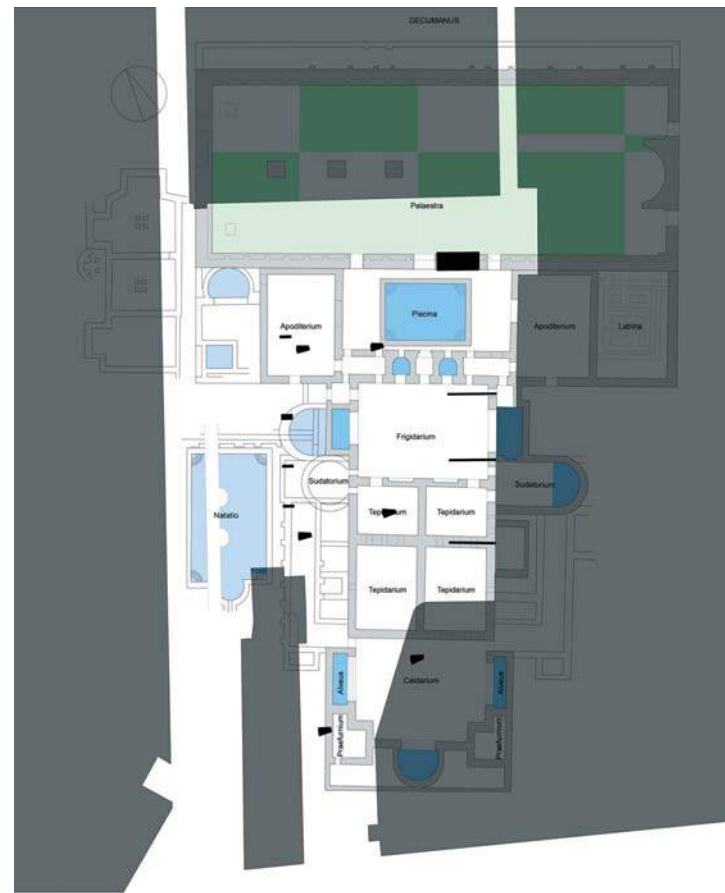
A Flórián téri közlekedési csomópont építésével párhuzamosan folyó régészeti kutatások felszínre hozták a fürdő együttesének csaknem teljes alapterületét, illetve összekapcsolták a Szentendrei út 3. szám alatti, már ismert épület pincéjében lévő, Schönviesner által feltárt

romokkal és a két háború között megismert, majd a háború után megépített úgynevezett OTP-ház alagsorában és udvarán bemutatott maradványokkal, amelyek a fürdő testedző terének (palestra) részét képezték. Építéstörténeti szempontból a fürdő jelentőségét Pannónia területén az adja, hogy az általunk ismert provinciákban feltártak között ez az egyetlen, amely a nagy közfürdők lineáris térszervezetét mutatják. Aquincum polgárvárosán belül is több, Budapest teljes területén pedig 18 fürdőt ismerünk. Ezek térszerkezetére az egymás mellé helyezett funkcionális helyiségek sora a jellemző, míg a Flórián téri katonai fürdőben a hideg, a lan-

gyezem meg, hogy már Ágostházi László is nagyobb felületen nyitotta volna össze a 18. számú hideg vizes helyiséget a keleti oldal medencéjével (26. számú térrész). [2, p 165.] A magunk részéről fontosnak tartanánk a forró vizes helyiség terének (caldarium) a jelenleginél nagyobb alapterületű megmutatását. Így válhatna értelmezhetővé a klasszikus fürdőút térrendszere.

A 34 éve elkészült bemutatás állapotáról szinte szólni sem érdemes. Ez az egykor izgalmas római kori bemutatás mára csaknem az enyészet martalékává vált. Az ásató régészek és a tervező eredetileg múzeumi körülmények között tervezték a fürdő meglátogatását. A belépést

* A régészeti feltárás történetére és az egyes helyiségek funkciójának meghatározására vonatkozóan Kaba Melinda dolgozatára [1] támaszkodtam.

gyos és a meleg vizes medencék egyetlen longitudinális tengelyre felfűzve sorakoznak.

A közlekedési műtárgy építésének feltételei határozták meg a műemléki bemutatás lehetőségeit, amint Ágostházi László, a komplexum műemléki bemutatásának tervezője a beszámolójában keserűen megjegyezte. [2, pp 139-167.] Az 1984-ben elkészült bemutatás nem csak a közlekedési műtárgyra hivatkozva vált befejezetlenné. Számos olyan részlet nem valósult meg, amely a térszerkezet megértését, végső soron a fürdő működésének tisztázását segítette volna. A teljesség igénye nélkül

biztosító kapu és mögötte a pénztár tárva nyitva, a fürdő helyreállított falain szándékos rongálás nyomai éktelenkednek. A kiállított sírkő- és oltárkőmaradványokon grafitik éktelenkednek. Az aluljárót használó emberek számára kevésbé jelentős a több mint 1900 éves emlék, mint megtalálásakor, 1778-ban Mária Terézia királynő számára volt.

Több figyelmet érdemelnek a légiós tábor további bemutatott elemei, az úgynevezett Pacsirta kapu és az innen induló főutat szegélyező tiszt házak rommaradványai. A Flórián tér részeként jegyzett, a Pacsirtamező

A Thermæ Miores és ma látható részei

Légifotón a Flórián tér

** A romokon kívül a területen állították föl közadakozásból 1990-ben a „Közlekedési balesetek áldozatainak” emlékművét. Az emlékmű helyzete sem tájépítészeti, sem pedig szabadtér-építészeti szempontból nem indokolt.

Irodalom / References

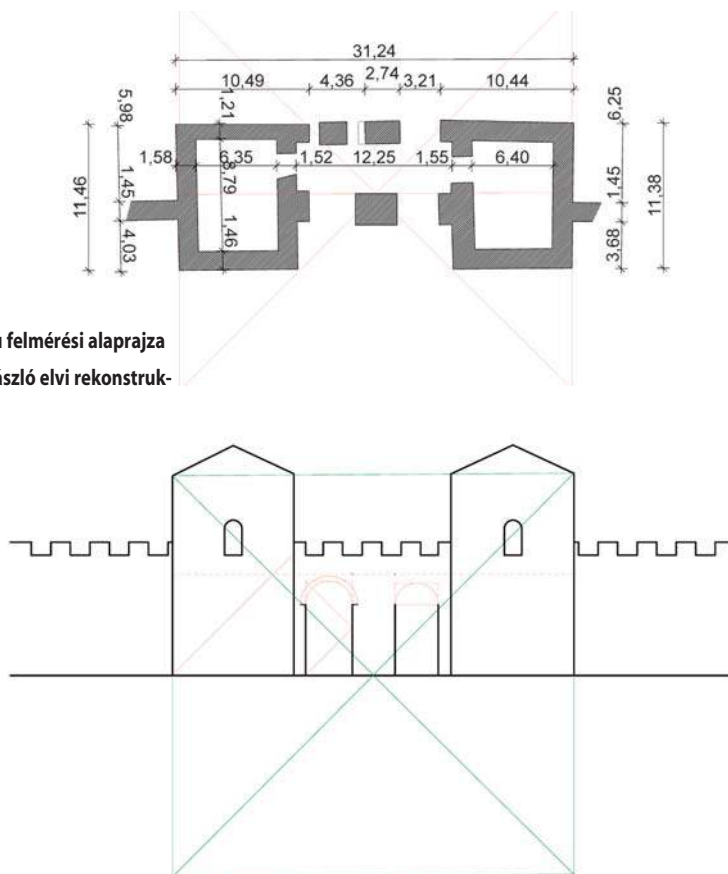
- [1] Kaba, Melinda: „Az aquincumi Thermae maiores feltárása (1778–1984)”, in Horler, Miklós – László, Csaba (eds): *Magyar Műemlékvédelem X Az OMvH Évkönyve 1980–1990*, Budapest 1996, pp 105–136.
- [2] Ágostházi, László: „A Flórián téri közlekedési csomópont építészeti és műemlék-helyreállítási munkái”, in Horler, Miklós – László, Csaba (eds): *Magyar Műemlékvédelem X Az OMvH Évkönyve 1980–1990*, Budapest 1996.

utca-Vörösvári út-Szőlő utca-Kiscelli utca által határolt, elhanyagolt zöldfelület északkeleti negyedében helyezkedik el a táborkapunak és környezetének bemutatása. A korábban kitaposott ösvények nyomvonalát rögzítő, a gyalogosforgalomra orientált, tájépítészeti gondolatlan zöldfelületen építészeti szempontból szeretlenül helyezkednek el a római kori romok.** Az alig fél méter magasságig felfalazott falcsomók alkalmatlanok arra, hogy az erre járókkal elhitesse, hogy itt az egykor rettegett birodalom fontos hadászati központjának kapuja állott. Ma, amikor az UNESCO Világörökségi Bizottsága a római kori limes emlékeinek összeurópai szinten történő bemutatását készíti elő (a Párizsból delegált látogatóbizottság október első hetében tájékozik a magyar nevezés állapotáról), különös jelentősége van annak, hogy milyen bemutatást biztosítunk Budapest egyik elődtel-pülésének. Ágostházi László már az idézett publikációban is elkészítette a kapu és a városfal elvi rekonstrukcióját. Az elvi rekonstrukció közzétételét a Magyar Műemlékvédelem X. kötetének szerkesztője 1993-ban, a dolgozat elkészültekor nem támogatta. Akkor Ágostházinak ki kellett hagynia a publikációból az inkriminált szövegrészt. A kötet megjelenése csúszott, új szerkesztő vette át a kiadvány gondozását. Bár 1996-ban sem járultak hozzá az eredeti szöveg megjelenéséhez, de „Függelék-ként” csatolhatta a szerző a kapu elvi rekonstrukciójára vonatkozó megállapításait. [2, pp 167-171.]

A kapuk és a városfal római kori felmenő falszakaszainak az alaprajzi mérete ismert, a régészeti feltárások során ezek az adatok egyértelműen meghatározhatóak voltak. A kettős kaputorony egy kényílású bejáratot vett közre, ahol a nyílásokat a fallal egyenlő vastagságú, a fal vonalában elhelyezkedő pillér választotta el. A torony északi határoló falának vonalában egy második kapupár helyezkedett el, így jött létre a már a rómaiak által is ismert és alkalmazott falsoros, a propugnaculum. A római arányrendszer ismeretében elfogadható Ágostházi javaslata, hogy a nyílások magassági mérete a nyílás szélességének másfélszeresével legyen azonos. A városfal magassága, a gyilokjáró szintje ebből a magassági adatból egyértelműen következik. A torony pedig evidens módon egy szinttel magasabb, mint a gyilokjáró. E kalkuláció alapján egyértelmű, hogy a Pacsirta kapu képe hitelesen rekonstruálható. A rekonstrukció megvalósítása a hazai műemlékvédelem azon téveszméjének az elutasításán múlik, mely szerint a Velencei Karta elfogadása óta a rekonstrukció nem része a műemlékvédelmi beavatkozások eszköztárának. Hosszan cáfolható ez a tévedés. A magyar műemlékvédelem általában a varsói óváros és a királyi palota II. világháború utáni rekonstrukcióját szokta említeni speciális kivételként. A hetvenes években befejeződött varsói munkák ma a világörökség részét képezik. Azonban már az 1964-ben rekonstruált belgiumi Ypres gótikus posztócsarnoka is elnyerte a világörökségi címet, holott az eredeti 14. századi épületet 1914-ben a német csapatok lerombolták, majd a megkezdett, de be nem fejezett újjáépítést 1941-ben a németek ismét porig bombázták. Sorolhatnánk még példákat a Balti államok területéről is, ahol a II. világháború során elpusztított középkori emlék helyén fölépült szovjet stílusú épület elbontása után rekonstruált „eredeti” mára szintén a világörökség része. Megfontolásra ajánlom tehát Ágostházi László elképzeléseinek a megvalósítását a jelenleg futó limes program keretei között.

A Pacsirta kapu felmérési alaprajza és Ágostházi László elvi rekonstrukciója

Mezős Tamás

CPR adattár

A 275/2013. (VII. 16.) Korm. rendelet szerint

MÁR A TERVEZŐ A FELELŐS

az épületbe kerülő építési termékek
műszaki teljesítményéért!
Csak az érvényes magyar nyelvű
teljesítménynyilatkozat alapján szabad
terméket betervezni!

A jogszerű, szakszerű
és gyors termékkiírásban
INGYENES segítség a

CPR.hu

- ✓ kereshető, szűrhető adatbázis a gyártók teljesítménynyilatkozatai alapján
- ✓ cégek és szakmai szövetségek termékkiírási ajánlásai
- ✓ a jogszabálynak megfelelő, kinyomtatható termékkiírási dokumentáció

Egy lámpa, melyben a nap a villanykörte: VELUX fénycsatorna

Természetes
fény az elzárt
terekbe

- ✓ Akár a **fény 98%-át** továbbítja
- ✓ Ablak nélküli terekbe
- ✓ **6 m² terület** ideális megvilágítására
- ✓ Magas- és lapostetőbe is
- ✓ **Elegáns** külső megjelenés: akár egy tetőtéri ablak

www.velux.hu/szakembereknek

Életre keltjük a fényt.
1942 óta

VELUX®